

Esitys 21.5.2012

Hallinto- ja kuntaministeri Henna Virkkunen ja oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Uudessa kuntalaissa huomioon otettavaa

1 Kansalaisen/kuntalaisen näkökulman tulee korostua uudessa kuntalaissa ja kunta-uudistuksessa:

Demokratia ja mobilisaatio	Valtiolla ja kunnilla on perustuslaillinen velvollisuus huolehtia, että <i>mahdollisimman monella kuntalaisella on sekä mahdollisuus että kannustimet</i> toimia ja vaikuttaa oman lähiympäristönsä ja kuntansa asioihin.
Kansalaisuuteen kasvaminen	Suomalaisen kunnan ja kuntajärjestelmän vahvuus on toimiminen lähellä kuntalaisia. Mikäli kuntakoko kasvaa ja toimintaympäristö monimutkaistuu, tätä <i>kansalaislähtöisyyttä tulee vahvistaa</i> , koska vain siten saadaan nopeasti ja aidosti tieto kuntalaisten tarpeista ja niiden muutoksista.
Tehokkuus ja legitimizeetti	Kuntalaisille on taattava <i>mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa</i> oman lähiympäristönsä ja kuntansa asioihin <i>jo niiden suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa</i> . Tämä on sitä tärkeämpää, mitä enemmän kuntarakenne muuttuu ja edustuksellinen demokratia ohentuu, kuntaorganisaation oman toiminnan tehokkuuden, kansalaisten luottamuksen ja julkisen vallan legitimizeetin säilyttämiseksi.
Paikallistieto ja deliberaatio	<i>Kuntalaisten paikallistuntemus ja kokemusperäinen arkitieto</i> on nostettava virallisen tiedon ja edustuksellisen demokratian rinnalle kuntasuunnittelua ja päätöksentekoa ohjaavaksi informaatioksi. <i>Kansalaisten osaamista, näkemyksiä ja aktiivisuutta</i> on koottava keskusteluprosessien kautta ja hyödynnettävä nykyistä paremmin.

Näissä kuntalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksissa on kysymys *paitsi lakiin ja sen perusteluihin kirjattavista oikeuksista, myös mittavasta asenne- ja kulttuurimuutoksesta*, joka tarvitaan niin kuntalaisten, viranhaltijoiden kuin luottamushenkilöidenkin keskuudessa.

Jo nykyisen kuntalain 27§ tarjoaa kunnissa laajat mahdollisuudet järjestää kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen. Näin ei ole käytännössä kuitenkaan tapahtunut, koska tuo pykälä ei ensinnäkään velvoita kuntia ja toiseksi koska toimintakulttuuri perustuu suurimassa osassa kuntia viranhaltijoiden ja edustuksellisen päätöksenteon valtaan.

Siksi tarvitaan sitovat säädökset, joilla turvataan kuntalaisten suorat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet tasavertaisesti kunnasta, asenteista ja perinteisestä toimintakulttuurista riippumatta. Lainsäädännön tulee kuitenkin antaa paikallisille toimijoille mahdollisuus paikalliset erityispiirteet huomioon ottaen ratkaista menettelytavat, joilla lähidemokratiaa käytännössä toteutetaan.

2 Esitämme, että uuteen kuntalakiin tulee kirjata sitovasti, että

- kaikkien kuntien tulee toteuttaa lähidemokratia toimivalla, vaikuttavalla ja kansalaislähtöisellä tavalla,
- kaikissa kunnissa tulee olla toimivaltaiset lähidemokratiaelimet,
- kansalaisilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa asioihin suunnittelu- ja valmisteluprosessien kaikissa vaiheissa, ja
- prosessit ovat vuorovaikutuksellisia kansalaisten, viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kesken.

3 Uuteen kuntalakiin tulee lisäksi kirjata

- ne menettelytavat ja prosessit, joiden kautta kansalaislähtöistä lähidemokratiaa toteutetaan, paikalliset erityispiirteet huomioon ottaen,
- kansalaislähtöisen lähidemokratian valtaoikeudet, mukaan lukien paikalliset kansanäänestykset eri muodoissaan ja että
- otetaan huomioon myös olemassa olevat ja järjestäytyneet paikallisyhteisöt lähidemokratiaa vahvistettaessa.

Vastaavat muutokset tulee tehdä myös muihin lakeihin ja asetuksiin.

4 Lakiesityksen perusteluihin tulee kirjata seuraavat periaatteet:

- lähidemokratian vahvistamisen tarpeellisuus,
- hierarkkisesta hallintokulttuurista kohti kansalais- ja verkostokuntaa,
- lähidemokratian eri muodot kunnan ja kuntalaisten kumppanuutena (esimerkiksi palvelukumppanuus, kehittämiskumppanuus, suunnittelukumppanuus),
- kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen myötävaikutus kumppanuuden hengessä,
- tekemisen demokratia ja käyttäjädemokratia,
- sähköisen demokratian mahdollisuudet ja keinot sekä tiedonhankintana, osallistumisena että äänestyksinä,
- alueiden elinvoimaisuuden vahvistaminen kansalaislähtöisen lähidemokratian keinoin sekä
- vaikuttavuuden arviointi.

Sivistysjärjestöt ovat valmiita kouluttamaan kansalaisia ja paikallistoimijoita yhdessä valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osaston ja oikeusministeriön kanssa uuden kuntalain tarjoamiin kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksiin.

Helsingissä 21.5.2012

Peter Backa

landsbygdsutvecklare
Svenska Studiecentralen

Aaro Harju

pääsihteeri
Sivistysliitto Kansalaisfoorumi

Juha Kuisma

liiketoiminta-asiamies
Suomen Kylätoiminta

Heikki Kukkonen

dosentti
Maaseutupolitiikan yhteis-
työryhmä, kansalaistoiminnan
teemaryhmä

Björn Wallén

rehtori
Svenska Studiecentralen

Ville Ylikahri

pääsihteeri
Vihreä Sivistysliitto